



SKUTER OSA

Historia jednego eksponatu

Skuter OSA

model redukcyjny, zabawka kolekcjonerska
Polska, lata 60. XX wieku, twórca nieznany
wymiary: dł. 62 cm, szer. 24 cm, wys. 33 cm
ze zbiorów Muzeum Zabawek w Krakowie
Fundacja Zbiorów Rodziny Sosenków

Małutki skuter w kolorze pięknej czerwieni, gabarytami zbliżony do dziecięcego jeźdźdźka to model redukcyjny¹ skutera Osa w skali 1:3. Według informacji przekazanych przez Muzeum Zabawek w Krakowie model był prawdopodobnie prototypem zabawki kolekcjonerskiej przygotowanej na konkurs w latach 60. XX wieku. Zaplanowano nawet jego produkcję seryjną. Niestety brak konkretnych informacji co do możliwości realizacji i co do skali, w jakiej model miałby być produkowany. Skala 1:3 nie jest bowiem skalą popularną dla tego typu zabawek, bardziej odpowiednimi są skale zmniejszające obiekt rzeczywisty 8, 12 lub 24 razy.

¹ statyczny model przedstawiający odwzorowane obiekty w mniejszej skali; odznacza się precyzją i dokładnością wykonania

Skuter wykonany jest z metalowych i plastikowych elementów, posiada tapicerowane siedzisko z tworzywa sztucznego i gumowe koła. Wyposażony jest w kilka ruchomych elementów, takich jak skrętne koła, ruchome klamki sprzęgła i hamulca na kierownicy. Twórca modelu stworzył go w okresie największej popularności skuterów w Polsce, być może liczył na ogromny potencjał sprzedażowy „Osy” zabawki. Niestety nikt nie mógł przewidzieć, że produkcja prawdziwej Osy będzie trwała tylko 6 lat (1959–1965). Kiedy pod koniec lat 70. fascynacja skuterami zaczęła słabnąć, również zabawki i modele je przedstawiające przestały być atrakcyjne.

Prezentowana kopia Osy w mini rozmiarze to sentymentalna podróż w przeszłość. Poznanie historii pierwszego polskiego skutera, pozwoli zrozumieć dlaczego dla tysięcy młodych ludzi w socjalistycznej Polsce był on ucieleśnieniem marzeń. Za każdym dobrym projektem stoi mocna inspiracja i tak było też w tym przypadku.

W Europie w owym czasie trwała prawdziwa moda na skutery, która rozpoczęła się pod koniec lat 40. we Włoszech i trwała aż do początku lat 70. XX w. Dwa czołowe włoskie koncerny Piaggio ze skuterem VESPĄ i Innocenti z LAMBRETTĄ całkowicie zdominowały europejski rynek². Z czasem okazało się, że ten popularny środek transportu stał się w życiu ludzi czymś więcej niż tylko sposobem na przemieszczanie się. „Skuteromania” zaczęła oddziaływać na wiele dziedzin życia, takich jak kultura, moda, muzyka, itp., tworząc nowe kanony i style³. Włoskie filmy, takie jak kultowy film Felliniego – La Dolce Vita, przedstawiały Vespę jako symbol nowoczesności i wolności⁴. Popularność skutera spowodowała również powstanie odrębnej (od motocyklistów) subkultury – snobistycznych, lekko sceptycznych młodych ludzi, którzy nazywali się Modsami.

Do Polski zza „żelaznej kurtyny” docierały wieści i moda z Zachodu, wkrótce skuterowa obsesja zaczęła także szerzyć się w kraju nad Wisłą. Pierwsze pomysły na budowę własnego skutera zrodziły się w Warszawskiej Fabryce Motocykli (WFM) już na początku lat 50. XX w. Był to stosunkowo niedługi czas od pojawienia się pierwszych tego typu pojazdów we Włoszech. We WFM zespół konstruktorów i pasjonatów pod kierownictwem Jerzego Jankowskiego jednocześnie pracował aż nad trzema znacząco różniącymi się prototypami skuterów – Żuka, Bąka i Osy. W 1955 r. przeprowadzono pierwsze jazdy testowe, po których zdecydowano się kontynuować prace tylko nad jednym projektem – Osą z silnikiem o pojemności skokowej 150 cm³ (model M50). Dzieło inżynierów Krzysztofa Bruna, Jerzego Jankowskiego i Tadeusza Mathi okazało się najbardziej dojrzałą konstrukcją. Skuter został zaakceptowany do produkcji seryjnej⁵.

Prostota budowy, przy jednoczesnym zastosowaniu najnowocześniejszych rozwiązań konstrukcyjnych, czynią ze skutera „Osa” pojazd elegancki w wyglądzie, łatwy w prowadzeniu

2 <https://historia.interia.pl/prl/news-skuterem-po-ulicach-mego-miasta-mkne-modsi-hipsterzy-z-prl-u,nId,1114746>, [dostęp 29.04.2024 r.]

3 Tamże

4 <https://www.okiemobiektywu.pl/2023/03/vespa-ikona-stylu-i-wolnosc-historia.html>, [dostęp 06.05.2024 r.]

5 <https://www.motofaktor.pl/skuter-osa-najwybitniejszy-polski-motocykl/>, [dostęp 06.05.2024 r.]

i obsłudze, wygodny i niezawodny, o bardzo wszechstronnym zastosowaniu eksploatacyjnym. Skuter „Osa” to pomoc w pracy, oszczędność czasu, rozrywka i wypoczynek – tak reklamowała w 1959 roku swój jednośląd Warszawska Fabryka Motocykli (WFM).

Komfort jazdy Osą był bardzo wysoki, osiągała ona prędkość 80 km/h, a dość duże koła o średnicy 14. cali w połączeniu z miękkim, komfortowym zawieszeniem pozwalały bez problemu zapuszczać się na drogi gruntowe i leśne dukty. Karoseria zaprojektowana przez Krzysztofa Meisnera wyglądała naprawdę bardzo dobrze i nawet dzisiaj jest w stanie zadowolić najbardziej wyszukane gusta⁶. Nie tylko z nazwy przypominała włoską Vespę (po włosku „osa”), jej estetyka również mocno do niej nawiązywała. Mimo wygórowanej ceny – pierwotnie Osa kosztowała 17 000 zł, czyli równowartość 10,5 ówczesnych średnich pensji⁷, sprzedawała się błyskawicznie. Po wyprodukowaniu ok. 6000 sztuk tego modelu, na początku lat 60.XX w., zastąpiono go nową wersją o oznaczeniu M52, z silnikiem o pojemności skokowej 175 cm³. Udoskonalony skuter wykorzystywany był jako pojazd miejski, turystyczny, a także sportowy, z sukcesami słał imię Polski podczas wielu międzynarodowych zawodów motocyklowych na całym świecie. Osy M52 były eksportowane do wielu krajów, a licencja na ich produkcję została sprzedana do Indii⁸.

Popularność Osy nie uchroniła jej przed zakończeniem produkcji. Na przełomie 1964–1965 roku, zapadła decyzja połączenia Warszawskiej Fabryki Motocykli z Polskimi Zakładami Optycznymi, co było jednoznaczne z jej likwidacją i zaniechaniem produkcji skuterów Osa. Ostatnie egzemplarze tego pojazdu produkowane były w 1966 roku już pod szyldem Polskich Zakładów Optycznych.

Mimo, że Osa stała się absolutnie kultowym pojazdem, liczba wyprodukowanych egzemplarzy nie była spektakularnie wielka. Szacuje się w ciągu całego okresu produkcji mury zakładów WFM opuściło ok. 25 000 egzemplarzy Os. Dzisiaj jest to pojazd poszukiwany na rynku kolekcjonerskim⁹.

Oprac. Ewelina Sztuk

Na podstawie karty obiektu i informacji przekazanych przez Muzeum Zabawek w Krakowie

6 https://www.scigacz.pl/Skuter,Osa,M52,z,warszawskiej,WFM,Czyz,to,nie,polska,Vespa,45650.html#google_vignete, [dostęp 08.05.2024 r.]

7 <https://www.zus.pl/baza-wiedzy/skladki-wskazniki-odsetki-wskazniki/przecietne-wynagrodzenie-w-latach>, [dostęp 08.05.2024 r.]

8 <https://historia.interia.pl/prl/news-skuterem-po-ulicach-mego-miasta-mkne-modsi-hipsterzy-z-prl-u,nId,1114746>, [dostęp 13.05.2024 r.]

9 <https://www.motofaktor.pl/skuter-osa-najwybitniejszy-polski-motocykl/>, [dostęp 14.05.2024 r.]